

Hőgye István

BATSÁNYI JÁNOST KÖRÖZTETŐ LEVÉL 1810-BŐL

Batsányi a Martinovics-féle mozgalomban való részvétel gyanúja miatt börtönbüntetést szenvedett. Szabadulva a börtönből Bécsben telepedett meg. Amikor Napóleon 1809-ben elfoglalta Bécset, segítette megfogalmazni a Napóleon magyarokhoz szóló kiáltványát. A francia seregek visszavonulása után ő sem maradhatott tovább, s a franciákkal ment. A Helytartó Tanács ekkor adta ki az elfogató, köröztető parancsot ellene, melynek teljes szövege a következő:

„Admodum Reverendi, Honorabiles, Spectabiles, ac Magnifici, item Nobiles, et Egregii Domini!

Advolutam Personae Descriptionem Joannis Bacsányi Concipistae antehac Aulici, qui Mense Novembri Anni praeteriti 1809 relicta uxore sua Vienna disparuit, et verosimiliter Exercitum Gallicum secutus est, Praetis D. Vis de B. Jussu Regio finem in eum transmittendum habeo, ut dictum Joannem Bacsányi, si ne — fors in Regno Hungariae latitaret, in sui gremio solerter perquiri, ac si deprehensus fuerit, illico detineri facere, ac eatenus Reletonem mihi ocysus submittere noverint.

In reliquo longaeavam Incolumitatem precando maneo
Praetiarum D. Vrarum

Budae die 6. Aprilis

1810

Benevolus

Josephus Palatinus”

(Fordítása:

Főtisztelendő, Tiszteletes, Tekintetes és Nagyságos, Méltóságos, úgyszintén Nemes és Tekintetes Urak!

Bacsányi János korábban udvari fogalmazónak ide csatolt személyleírását, aki a múlt 1809. évnek november havában, feleségének elhagyásával, Bécsből elillant és minden valószínűség szerint a francia hadsereghez szegődött, a fentebb címzett uraknak, kegyes királyi parancsolatra a végből küldöm meg, hogy a nevezett Bacsányi Jánost, ha netalán Magyarországon lappangana, a maguk körében nyomoztassák és ha elfognak nyomban tartóztassák le, ugyanakkor pedig nekem késedelem nélkül jelentést tegyenek. Egyebekben tartós egészséget kívánva maradok
Fentebb címzett Uraságtoknak

Jóakarója
József nádor

Budán 1810 apr. 6-án.)

A csatolt személyleírás a következő:

„Personae Descriptio

Joannes Bacsányi Concipista antehac Aulicus est 48 annorum, Catholicus in Hungaria natus, altae Staturae, fuscae faciei, longum proportionatum nasum, oculos nigros, dentes candidos et elegantes, nigros jam modice canescentes, anterieus abscissos, a tergo vero ligula involutos Crines habet, Coturnos Hungaricos cum Calcaribus atro coeruleas Hungaricas Caligas, ejusdem Coloris Caput et Petasum rotundum ordinarie pro festivo autem habitu, seu Galla Hungarica nigra vestes et triangularem petasum gestat. Vultus ipsius prout et totus ejusdem agendi modus est superbus. Uxor ipsius nata Baumberg est Viennae.”¹

¹ Kazinzy Áll. Levéltár Sátoralfajújhely: Acta Juridica: Loc: 110: Nr: 321.

(Fordítása :

Bacsányi János, korábban udvari fogalmazó, 48 éves, katolikus, magyarországi születésű, magas termetű, arca sárgás- fekete, orra hosszú, szabályos, szemei feketék, fogai fehérek, jóállásúak, haja, melyet elől levágva, hátul tekercsbe fonva viselt már ősziúni kezd, sarkantyús magyar csizmában jár, sötétkék nadrágot, ugyanolyan színű kaputrokkot, rendszerint kerek kalapot visel, ünnepi, vagyis gála öltözéke azonban fekete magyar ruha és háromszögletű kalap. Tekintete, mint egész magatartása, dőlyfős. Felesége, született Baumberg, Bécsben.)

A köröztető levél a Zemplén vármegye levéltárában dolgozó Kazinczy kezébe került, aki megjegyzéseket fűzött hozzá. A megjegyzések dátum nélküliek, de bizonyos, hogy 1821 utáni keletűek, hiszen Kazinczy ettől kezdve volt rendszeres rendezője a levéltárnak, és abból ítélve, hogy már tudott arról, hogy Batsányi kiadta Faludi Ferenc verseit (melyet 1824-ben adott ki), így a megjegyzéseit 1824 után tehette, de 1826 előtt, mert nem tett említést Bacsányi saját verseinek kiadásáról, pedig Zádor György leveléből már értesült erről. 1804 óta, amikor gyűlölt ellenségévé váltak egymásnak, már több, mint húsz év telt el, és amikor egy Batsányiról szóló köröztvény került a kezébe, ismét felébredt ellene a haragja, s a köröztvényre a következő megjegyzéseket tette:

„Tapolczai születésű, a' Balaton mellől. Születése nem Nemes. Tisztartó' fija színe sárgásan fekete mint a' Czigányé. Fogva volt Budán 1794. ex suspicione Criminis laesae Majestatis, melyet Martinovics Ignácz Apátúr képzelhetetlen oktalansággal kezdte. Ártatlannak találtatott a' gyanúba, de olly tiszteletlenséggel viselte magát, hogy méltónak találtatott esztendő't tölteni rabságban*. Onnan kieresztetvén Diurnista volt a' Bankó-Hivatalnál Bécsben, tovább Ud. Concipista a' Finanz-Departementnél. 1809. Bécsbe jövéen Napoleon, 's magyarra kívánván fordítani a' maga Magyarokhoz szóló Proclamatioját, minekutána azt sem Doctor Decsy Samuel sem Prof. Márton József Urak fordítani nem akarták, a' Francia Status — Titoknok M.A.R.E.T, Bassanói Herczeg azt tudakozá Prof. Mártontól, ha Bacsányi Bécsben van e? 's minekutána Márton Ur állítva felelt a' kérdésre, a' Herczeg (Maret) azonnal hivatá Bacsányit, 's ez a' Proclamatiot kész vala fordítani, 's lefordította.

Maret Kufsteini fogságából ismerte Bacsányit. Tudniillik ott szomszédok valának a' Vár' tornyában, 's a' falon kopogva a' beszéd betűjít, ismerkedtek-meg egymással. —

Bacsányi Párizsba ment. Ott sem vala meglegedve, dőlyfének semmi sem vala elég. Azt hitte, hogy a' Proclamatio lefordítása miatt nagy urrá teszik ott. Most tehát Napoleon ellen küldözgete híreket szerte széllyel, 's midőn seregeink 1814. Párizsba bémentek, kiterjesztett karokkal ment elikbe.

Vasan hozatott Bécsbe, 's a' Brünni várba szenvede uj fogságot. Onnan Linzbe relegáltatott, eltiltva, hogy onnan kilépni ne merjen.

Onnan adá — ki a' Faludi Ferencz magyar Verseit ujobban.

Kazinczy Ferencz

Ismertem az embert 1787 óta. Akkor Kassán practizált a' Kamaránál mint Cancellista. Mindenütt csinált bajt magának. Együtt valánk fogva Budán 1795. Ott is mind-ég veszedekett azokkal, a' kiket szelidekké kellett volna csinálni maga eránt.”

T. Erdélyi Ilona

A REGÉLŐ-HONMŰVÉSZ TÖRTÉNETÉHEZ

1833 április 1-én indult meg az első magyar nyelvű szépirodalmi folyóirat a *Regélő-Honművész* Mátray-Róthkrepf Gábor szerkesztésében. A lap engedélyezését hosszadalmas és nehézkes hivatalos út előzte meg, sok-sok igazolást és bizonyítványt követelve meg a leendő szerkesztőtől. A Helytartótanács engedélyéhez, ill. a Cancellaria jóváhagyásához szükséges volt a lap célját és irányát megmutató program benyújtása mellett a szerkesztő anyagi fedezetét biztosító kezes, jó erkölcsű és megbízhatóságát igazoló háziúr, lojalitásáért felelő főszolgabíró, ill. a Rendek közgyűlésének bizonyítványa mellett a jelölt rátermettségét hitelesítő írás is.

Mátray tehát Vörösmarty Mihályhoz, a *Tudományos Gyűjtemény* szerkesztőjéhez fordult. A folyóiratban ugyanis 1825-től jelentek meg közleményei, legfontosabbak közülük a magyar muzsika történetét ismertető todalékok voltak. Vörösmarty eleget tett Mátray kérésének. Nagy negyedréti sárgás papíron saját írásával méltatta Mátray írói érdemeit a *Tudományos Gyűjtemény* kiadói pecsétjével hitelesítve szavait. A mind ez ideig ismeretlen kéziratra Ferenczy József utalt *A magyar hírlapirodalom története* (Bp. 1887. 180.) c. munkájában, amikor